

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ /З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

BASIC PRINCIPLES OF INTERACTION OF THE HIGH COUNCIL OF JUSTICE WITH PUBLIC AUTHORITIES

Кастрова Н.В., здобувачка

Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0770-9966>

Стаття присвячена вивченню питання щодо основних принципів взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади. Формування та становлення Вищої ради правосуддя як нової інституції у межах національного державного механізму опосередкувало собою проведення ряду доктринальних досліджень щодо встановлення правового статусу останньої. Автор для розкриття обраної проблематики, по суті, здійснює комплексний аналіз національного законодавства, а також аналіз відповідної правової доктрини та практики. У рамках статті наводиться авторське визначення категорії «основні засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади», а також визначаються ознаки, властиві їй. Крім того, автор здійснює класифікацію основ взаємодії, та визначає особливості правової суті, будь-якої з них. засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади: 1) є нормативно визначеними та безпосередньо закріплені у межах національного й міжнародного законодавства; 2) носять загальний та водночас диференційований характер, що надає можливість здійснювати їх втілення у різних за своєю правовою суттю суспільних відносинах; 3) виступають загальним мірилом реалізації повноважень суб'єктами публічного адміністрування у межах взаємодії, разом із тим, безпосередньо не закріплюють права, обов'язки та юридичні гарантії суб'єктів; 4) є абстрактними, що разом із тим не зменшують призначення та ролі останніх; 5) реалізуються у безпосередній площині діяльності Вищої ради правосуддя, а також інституцій, котрі безпосередньо взаємодіють із нею. У дослідженні встановлюється, що правові основи взаємодії Вищої ради правосуддя з органами структури державної влади утворюють цілісну систему, що характеризується внутрішніми зв'язками. У результаті проведеного дослідження формуються висновки, які мають прикладне значення і є такими, що можуть бути застосовані на практиці в аспекті здійснення реалізації повноважень Вищою радою правосуддя та іншими суб'єктами публічного адміністрування.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, взаємодія, органи державної влади, правові принципи, принцип взаємодії.

The article is devoted to the study of the basic principles of interaction of the High Council of Justice with public authorities. The formation and formation of the High Council of Justice as a new institution within the framework of the national state mechanism was mediated by conducting a number of doctrinal studies on establishing the legal status of the latter. To reveal the selected issues, the author essentially carries out a comprehensive analysis of national legislation, as well as an analysis of relevant legal doctrine and practice. The article provides an author's definition of the category "basic principles of interaction of the High Council of Justice with public authorities", as well as identifies the features inherent in it. In addition, the author classifies the principles of interaction, and determines the features of the legal essence of each of them. Principles of interaction of the High Council of Justice with state authorities: 1) are normatively determined and directly established within the limits of national and international legislation; 2) have a general and at the same time differentiated character, which makes it possible to implement them in social relations that are different in their legal essence; 3) act as a general measure of the exercise of powers by subjects of public administration within the framework of interaction, at the same time, they do not directly establish the rights, obligations and legal guarantees of subjects; 4) are abstract, which at the same time do not reduce the purpose and role of the latter; 5) are implemented in the direct sphere of activity of the High Council of Justice, as well as institutions that interact directly with it. The study finds that all the legal bases of interaction of the High Council of Justice with public authorities form a holistic system, which is characterized by internal relations. As a result of the study, conclusions are formed that have practical significance and can be applied in practice in the aspect of exercising the exercise of powers by the High Council of Justice and other subjects of public administration.

Key words: High Council of Justice; interaction; public authorities; legal principles; principles of interaction.

Актуальність. Формування та становлення Вищої ради правосуддя як нової інституції у межах національного державного механізму опосередкувало собою проведення ряду доктринальних досліджень щодо встановлення правового статусу останньої. Окрім того безпосереднім об'єктом правового дослідження виступали питання функціонування ВРП, а також проблематика взаємодії ВРП із іншими органами державної влади. Разом із тим, не дивлячись на безпосередньо встановлені законодавцем напрямки взаємодії аналізованої нами інституції із різними суб'єктами, останні не були окремим об'єктом правового дослідження, так само, як і основні засади відповідної взаємодії. Таким чином, з огляду на практичну площину реалізації ВРП своїх повноважень розгляд проблематики про основні засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади видається вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можемо встановити, що проблематика основних засад взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими суб'єктами публічного адміністрування була мало дослідженою у межах національної правової доктрини. Лише окремі напрацювання у даній площині були висвітленими у працях таких науковців, як О.В. Білової, А.З. Георгіци, О.В. Гонча-

ренка, С.В. Ківалова, В.М. Колесниченка, І.В. Назарова, О.І. Потильчака, С.В. Прилуцького, тощо. Разом із тим, ряд питань прикладного характеру так і залишився поза межами доктринальних пошуків.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі комплексного підходу опосередкованого аналізом національного законодавства та відповідної національної й міжнародної правової доктрини здійснити доктринальне визначення основних засад взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до розкриття обраної нами проблематики по суті першопочатково необхідно сконцентрувати увагу на визначенні базових категорій даного дослідження, котрими видаються категорії «засади» та «взаємодія». Перш за все сконцентруємо увагу на першій із них. Категорію правові засади у межах національної правової доктрини здебільшого отожднюють із категорією правові принципи, що на наше переконання, цілком відповідає етимологічному та глумачному контексту останніх. Відтак, сам термін «принципи» може вживатися у різних значеннях, а саме в аспекті основних засад, вихідних ідей, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення,

науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо), а також в аспекті внутрішнього переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності [1, с. 110-111]. На наше переконання, засади – це базові ідеї та основоположні концепції на основі котрих відбувається реалізація повноважень певної інституції, чи втілення у життя правових приписів у контексті відповідних правовідносин. Продовжуючи розгляд обраної нами проблематики сконцентруємо увагу на аналізі категорії «взаємодія». Із правової точки зору, на наше переконання, взаємодію доцільно розглядати крізь призму системи взаємозв'язків, котрі виникають між певними суб'єктами у межах реалізації останніми своїх повноважень. Окрім того, на сьогодні національний державницький механізм побудований таким чином, що всі інституції у його межах перебувають у прямих чи опосередкованих взаємозв'язках між особою. У даній площині, доцільно звернути увагу й на позицію Конституційного Суду України, яка була викладена у рішенні від 01 квітня 2008 року № 4-рп/2008. Відтак, Конституційний Суд України, встановив, що саме функціональна визначеність кожного з державних органів передбачає не тільки розмежування їх повноважень, а й їх взаємодію, систему взаємних стримувань і противаг, які мають на меті забезпечення їх співробітництва як єдиної державної влади [2]. Отже, взаємодія державних інституцій опосередковується визначеністю функціональної приналежності диференційованих суб'єктів публічного адміністрування. Таким чином, все вище наведене надає можливість встановити, що основні засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади – це система основоположних постулатів та базових ідей, котрі опосередковують різні взаємозв'язки, що виникають між аналізованою нами інституцією та суб'єктами публічного адміністрування. Останні характеризуються рядом ознак, що пропонуємо навести нижче. Відтак, засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади:

- є нормативно визначеними та безпосередньо закріплені у межах національного й міжнародного законодавства;
- носять загальний та водночас диференційований характер, що надає можливість здійснювати їх втілення у різних за своєю правовою суттю суспільних відносинах;
- виступають загальним мірилом реалізації повноважень суб'єктами публічного адміністрування у межах взаємодії, разом із тим, безпосередньо не закріплюють права, обов'язки та юридичні гарантії суб'єктів;
- є абстрактними, що разом із тим не зменшують призначення та ролі останніх;
- реалізуються у безпосередній площині діяльності Вищої ради правосуддя, а також інституцій, котрі безпосередньо взаємодіють із нею.

Отже, можемо встановити, що засади взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими суб'єктами публічного адміністрування характеризуються рядом ознак, диференційованого порядку, що й були висвітлені нами вище. Аналізуючи діяльність ВРП встановимо, що остання в аспекті реалізації своїх повноважень взаємодіє із рядом інституцій. Серед них можемо виокремити Верховну Раду України, Президента України, органи прокуратури, органи суддівського самоврядування, Вищу кваліфікаційну комісію суддів, тощо. При цьому встановимо, що при реалізації різних повноважень має місце і реалізація різних взаємозв'язків ВРП із суб'єктами публічного адміністрування. Відтак, у межах кадрового забезпечення діяльності судової гілки влади ВРП здебільшого співпрацює з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Президентом України, у межах реалізації процесуальних повноважень із Генеральним прокурором України та його заступниками, у контексті інформаційного забезпечення ВРП взаємодіє із більшістю суб'єктів публічного адміністрування та з громадянськістю, а у площині міжнародного співробітництва взаємодіє з іноземними закладами, установами та організаціями з питань правосуддя, тощо. Таким чином, ВРП взаємодіє із великою кількістю органів державної влади, що пояснюється комплексністю повноважень даної інституції, а також диференційованими сферами їх реалізації. Продовжуючи розгляд обраної нами проблематики доцільно перейти, до безпосереднього аналізу основних засад взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади. Відзначимо, що дане питання, на сьогодні залишається поза межами нормативно-правового регулювання національної системи законодавства, а також не висвітлене у межах національної правової доктрини. Разом із тим, вважаємо, що доречним видається відштовхуватися із основних засад діяльності Вищої ради правосуддя, що встановлюються у межах п.1 Регламенту Вищої ради правосуддя. Відтак, відповідно до даних законодавчих положень основними засадами діяльності ВРП є: верховенство права, відкритість, гласність, колегіальність, незалежність та безсторонність, розумність строків. При цьому вважаємо, що дані засади виступають не лише ключовими постулатами діяльності ВРП, але й реалізуються даною інституцією у межах взаємодії останньої із іншими суб'єктами публічного адміністрування. Разом із тим, слід встановити, що засади взаємодії ВРП із іншими органами державної влади можуть бути поділені на дві групи, а саме на загальноправові (ті, що визначені у межах Регламенту Вищої ради правосуддя), а також на спеціально-правові, ті, які хоча й не визначаються у межах Регламенту, проте, все ж таки мають місце у межах практичної площини реалізації відповідної взаємодії. Серед даних засад можна виокремити засади публічності, оперативності та спільності діяльності та інтересів, тощо. Разом із тим, у межах даного наукового доробку пропонуємо сконцентрувати увагу саме на загальноправових засадах взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади, адже вони безпосередньо закріплені у межах національного законодавства та застосовуються у практичній площині.

Загальноправові засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади – це правові засади, що носять основоположний характер та визначаються комплексністю їх реалізації як у межах взаємодії аналізованої нами інституції із іншими суб'єктами, так і у межах загальної реалізації повноважень останньої. Пропонуємо нижче сконцентрувати увагу на детальному аналізі кожної із вище зазначених загальноправових засад взаємодії ВРП із іншими суб'єктами публічного адміністрування.

Засада верховенства права – це основоположна правова засада, котра зводиться до розуміння права як базової категорії національного суспільного та державницького життя. Зміст останньої здебільшого розкривається через панування права у суспільства, котре не обмежується безпосередньо законом, а визначається й рядом інших суспільних регуляторів. Відзначимо, що у межах правової доктрини дана засада була детально проаналізована в ідеях британського юриста А. Дайсі. Останній, зокрема, виділяв такі основні ознаки принципу верховенства права: 1) Право (або закон) (англ. - law) є верховним (англ. - supreme) і є протилежним деспотичній владі. Тільки в разі, якщо діями особи було порушено закон, їй буде призначено покарання судом у встановленому законом порядку. 2) Кожна людина має бути рівною перед законом. 3) Основним джерелом права є не норми конституції, а природні права людини [3, с. 74]. Таким чином, встановимо, що засада верховенства права є багатоаспектною та багатофункціональною. Окрім того, відповідно до підходу визначеного вище, можемо встановити, що саме природно-правовий тип праворозуміння був покладений в основу визначення змісту аналізованої правової засади. У контексті взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади засада верховенства права зводиться до

того, що відповідні інституції уповноважені неухильно дотримуватися правових законів, реалізовувати їх правові приписи на практиці, а також у разі наявності сумнівів щодо відповідності їх засаді верховенства права вирішувати правові питання із урахуванням загальних правових засад. Окрім того, встановимо, що засада верховенства права має визначати та спрямовувати всю діяльність ВРП в аспекті взаємодії її із іншими суб'єктами публічного адміністрування.

- Засада відкритості. Зміст даної засади полягає в тому, що взаємодія ВРП із іншими органами державної влади відбувається у публічній площині, а відтак, й має бути загальновідомою та відкритою. Відзначимо, що сама по собі засада відкритості є основоположною у межах діяльності суб'єктів публічного адміністрування, що пояснюється їх загальним призначенням. Відкритість полягає у тому, що приватна особа має безперешкодний доступ до інформації про діяльність органів державної влади та може здійснювати правовий вплив на неї. У межах національної правової доктрини засаду відкритості розглядають також і крізь призму такої категорії як «транспарентність». До прикладу, вчений О. Крет вважає, що термін «транспарентність» дає можливість комплексно розглянути проблему і розмежувати низку термінів близьких, але не тотожних йому. Аналізуючи термін «транспарентність», автор застосовує підхід, який дозволяє визначити транспарентність державної влади як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування органів державної влади різного рівня та процесу прийняття ними рішень [4, с. 14]. Таким чином, засада відкритості може розглядатися як складова широкої засади транспарентності, що однак не видаються тотожними за своїм правовим змістом. Разом із тим, зазначимо, що засада відкритості взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади забезпечує публічність реалізації повноважень даними інституціями, а також загальновідомість результатів відповідної взаємодії громадськості.

- Засада гласності є правовим принципом, нормативний зміст котрого видається схожим на зміст засади відкритості. У межах національної правової доктрини встановлюють, що засада гласності є однією із центральних засад у межах взаємовідносин між державою та суспільством, сутність якої полягає у відкритості, прозорості, публічності організації та діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, а також доступності інформації про їхню діяльність [5, с. 28-29]. Разом із тим, засаду гласності доцільно розмежовувати від схожих їй за правовим змістом засад. У загальному можемо встановити, що гласність опосередковується прозорістю взаємодії ВРП із іншими суб'єктами публічного адміністрування, передбачуваністю напрямків відповідної взаємодії, а також результатів їх проведення.

- Засада колегіальності є нетиповою правовою засадою взаємодії суб'єктів публічного адміністрування між собою, разом із тим, все ж підлягає виокремленню у межах аналізу загальноправових засад взаємодії. Відзначимо, що засада колегіальності зводиться до спільного вчинення дій правового характеру, а також прийняття відповідних рішень у площині взаємодії. Вважаємо, що найкраще дана засада може бути розкрита крізь призму практичного її застосування. Відтак, засада колегіальності може бути розкрита крізь призму реалізації кадрових повноважень ВРП та взаємодії з іншими суб'єктами у даному ключі. Можемо встановити, що ВРП при здійсненні своїх кадрових повноважень здебільшого взаємодіє із Президентом України та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. При цьому ВРП ухвалює рішення щодо внесення Президентові України подання про призначення судді на посаду з результатами розгляду рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Рішення щодо кан-

дидата на посаду судді ухвалюється на засіданні Вищої ради правосуддя шляхом голосування, при цьому останнє вважається прийнятним, якщо за нього проголосувало хоча б 14 членів ВРП. Таким чином, засада колегіальності фактично супроводжує собою весь процес реалізації кадрових повноважень ВРП, що опосередковується як комплексністю діяльності диференційованих інституцій, так і безпосередньою колегіальністю ВРП в аспекті прийняття конкретного рішення по суті.

- Засади незалежності та безсторонності виступають загальноправовими засадами взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади та визначають правову суть аналізованої нами взаємодії. Засади незалежності та безсторонності опосередковують те, що взаємодія аналізованих нами суб'єктів має відбуватися на підставі, у межах повноважень, та у спосіб, що встановлений законом. Загалом же з етимологічної точки зору, слово «незалежний» можна тлумачити як такий, який не залежить від кого-небудь, чого-небудь, не підкоряється комусь, чомусь [6, с.760]. Крім того, незалежність — це можливість приймати самостійні рішення, які підкорюються власним бажанням та інтересам і не потребують зовнішніх вказівок та наказів [7, с. 170]. З засадою незалежності тісно пов'язана засада безсторонності, котра вказує на те, що взаємодія ВРП із іншими суб'єктами публічного адміністрування має відбуватися виключно у площині досягнення мети наперед встановленої законом, а не задля втілення у життя інтересів окремих суб'єктів. Відзначимо, що у межах академічного тлумачного словника української мови «безсторонній» визначається як той, який складає думку про кого-, що-небудь або щось робить на підставі об'єктивних фактів, а не особистого почуття; неупереджений, справедливий [8, с. 398]. Відтак, сама по собі діяльність суб'єктів публічного адміністрування загалом, а також їхня взаємодія зокрема має бути обумовлена об'єктивними, а не суб'єктивними чинниками. У загальному ж засади незалежності та безсторонності спрямовані на те, щоб забезпечити єдність правового функціонування диференційованих інституцій, спрямовану на реалізацію повноважень останніх на благо держави та особи загалом.

- Засада розумності строків — загальноправова засада, що опосередковується темпоральними чинниками втілення у практичну площину взаємодії ВРП із іншими органами державної влади. Можемо встановити, що строк буде вважатися розумним лише у тому випадку якщо він встановлює час, що є об'єктивно достатнім для втілення у життя певного правового припису. Окрім того, в аспекті взаємодії, встановимо, що засада розумності строків наділяється також і специфічним правовим змістом щодо забезпечення фактичної необхідності вчинення певної спільної дії суб'єктами публічного адміністрування, як такої.

Отже, можемо встановити, що загальноправові засади взаємодії ВРП характеризуються особливим правовим змістом та складають собою систему, що має ряд внутрішніх взаємозв'язків.

Висновок: Таким чином, здійснивши комплексний аналіз основних засад взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади та підсумовуючи все вище викладене можемо зробити ряд висновків:

1. Правові засади — це базові ідеї та основоположні концепції на основі котрих відбувається реалізація повноважень певної інституції, чи втілюються у життя певні правові приписи у контексті відповідних правовідносин. Вони можуть бути як прямо нормативно передбаченими, так і впливати із загальної практики реалізації нормативно-закріплених повноважень за інституціями, котрі беруть безпосередню участь у відповідній взаємодії.

2. Основні засади взаємодії Вищої ради правосуддя з органами державної влади — це система основоположних постулатів та базових ідей, котрі опосередковують диференційовані взаємозв'язки, що виникають між аналі-

зованою нами інституцією та суб'єктами публічного адміністрування. Останні характеризуються рядом ознак, що були викладені нами у межах даного наукового доробку.

3. Засади взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими суб'єктами публічного адміністрування можуть бути поділені на дві групи, а саме на загальноправові (ті, що визначені у межах Регламенту Вищої ради правосуддя), а також на спеціально-правові, ті які хоча й не визначаються у межах Регламенту, проте, все ж таки мають місце у межах практичної площини реалізації відповідної взаємодії. Загальноправові засади – це засади верховенства

права, відкритості, гласності, колегіальності, незалежності та безсторонності, розумності строків, тощо. Серед спеціально-правових засад можна виокремити такі засади як засади публічності, оперативності та спільності діяльності та інтересів, тощо.

4. Проведений нами доктринальний аналіз загально-правових засад взаємодії ВРП із іншими органами державної влади надав можливість встановити, що всі із вище перерахованих та проаналізованих засад являють собою цілісну систему, що характеризується комплексними внутрішніми зв'язками, що мають місце між ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошин Ю. О. Принцип. Юридична енциклопедія: В 6 т. За ред. Ю.С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін.. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998- 2004. Т. 5. 200 с.
2. Рішення Конституційного Суду України від 01 квіт. 2008 р. № 4-пн/2008. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08/page>
3. Пухтецька А.А. Верховенство права як засадничий принцип європейського адміністративного простору (за матеріалами зарубіжних дослідників). *Часопис Київського університету права*. 2006. № 3. С. 73-79.
4. Крет О.В. Інституціоналізація транспарентності державної влади: автореф. дис..на здобуття наук. ступеня к. політ.н.:нац. спец.23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Чернівці: Чернівецький національний університет ІменіЮрія Федьковича, 2010. 20 с.
5. Томкіна О. Принцип гласності процедури прийняття правових актів Кабінету Міністрів України. *Право України*. 2004. № 9. С. 28–31.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Укладач та гол. редактор В. Бусел К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2006. 1728 с.
7. Назаров І.В. Принципи незалежності та самостійності суду: співвідношення понять. *Незалежний суд – гарантія захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина*: Мат. Всеукр. наук.-практ. конференції, 30 травня 2009 року. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 600 с.
8. Академічний тлумачний словник української мови. Словник української мови: в 11 томах. Том 5. 1974. 1576 с.